

Dankdienst voor het leven van *Niek Schuman*

'Dat Koninkrijk van U, wordt het nog wat? vroeg ooit Gerard van het Reve. En wanneer dan, vroegen ook de Farizeeën veel eerder al eens? En zijn we er al bijna? vroeg het volk Israël onderweg'.

Ik lees u het begin van een van vele overwegingen die Niek Schuman in de jaren hier in deze Dominicuskerk gehouden heeft, zoals zoveel andere elders. In Zaandam. Duivendrecht, Friesland wellicht, vanachter een microfoon bij de radio van de NCRV. Altijd weer over diezelfde vragen, lijkt het wel. Of het wel waar is, of er werkelijk wel iets van komt. Voorbij het kwaad van elke dag en overal ter wereld dat hem zoals ons allemaal zo diep verontrusten kan en dat hij zo uitvoerig beschreef in zijn laatste boek over de hoop die elke dag wel ergens ter wereld teniet wordt gedaan. En soms ook heel dichtbij. Komt het ooit goed? En dan kon Niek zeggen: 'Echt waar: ik weet het niet'. Of recenter: 'natuurlijk niet, hopelijk wel. Maar ik wil wel die vraag blijven stellen'. En – 'weet je maar in goed gezelschap' – kon hij zeggen, 'want het zijn vragen zo oud als het woestijnpad naar het beloofde land'.

Als ik de mappen van de afgelopen twintig, dertig jaar erbij pak, ook overwegingen van Niek, die we alleen hier al mochten horen, komen een voor een de thema's voorbij: van de lange stoet en het uitzien aan de grens, de route van het licht, van Mozes die precies daar bij het uitzicht zijn einde vindt en het land niet binnengaat. Die grens die misschien wel niemand ooit is overgegaan, Jezus niet en Mozes niet, Israël niet, de hele wereld niet. Die grens die de synagoge tot de indrukwekkende gewoonte bracht om als het net gehoorde eind gelezen is van het boek Deuteronomium (en de Torah), en Mozes uitzijnde over het land daar sterft, in een adem terug te keren naar Genesis 1 waar de aarde nog altijd "woest en ledig" is, bar en boos. Niet om de moed te verliezen, maar juist om - wat ons de wereld of ons eigen leven maar brengen mag – die vast te houden en telkens weer opnieuw te beginnen.

Dan komt het erop aan, zei Niek, dóór te lezen. En wil ik het toch blijven horen, en vieren en zingen en bidden. Van die "achter alle kwaad verrijzende dageraad" van Nijhoff, van dat land aan gene zijde van Mozes, van die God die naast Job als een bondgenoot vocht tegen de chaos, de droom van Martin Luther King, Bonhoeffer, Etty Hillesum en Havel en al die anderen, van Jochen Klepper die met zijn joodse vrouw Hanni en hun dochter de dood vond op 12 december 1942. Van hem is het lied: "De nacht is haast ten einde, de morgen niet meer ver". Al die namen die Niek voor het voetlicht bracht. Theologen en voorgangers, verzetsmensen en kunstenaars, die hij in alle talen tegenkwam, van Zuid Afrika tot Latijns Amerika en die volgens hem ook Amsterdams konden spreken. Van Anne Frank tot Allende, van Jeremia tot de Dominicus naar wie deze kerk werd vernoemd. Allemaal ons voorgegaan. Want "Wij zijn de eersten niet", zoals de titel van zijn boekje uit 1985 luidt naar het 11de hoofdstuk uit de Hebréeënbrief, waarvan we uit Nieks bewerking net hebben gelezen. Waar als opdracht overigens in staat: "voor Rosanna en Robert", de toen heel wat jongere kinderen van Niek en Bettina, "die voor mij toch de eersten zijn"- een vader was Niek ook.

Niek ging graag grenzen over en liet, kun je in zijn levensboek lezen, ook heel wat los aan oude zekerheden en wat er in een lang leven maar voorbij komen kan aan oorlog en vrede, gewin en verlies. Hij overschreed ook grenzen van kerken en vertoefde ook graag op de rand om te experimenteren en iets authentieks terug te vinden van wat de kerk nog wel eens verliezen kan, al dan niet gevoed door bevrijdingstheologie of theologie van de hoop, liedjes en poëzie.

Zo stak Niek misschien niet helemaal, maar in zekere zin ook de grens van rooms en protestants over, waarbij hij graag studenten naar de kloosters meenam: Maarsen, Megen, Chevetogne, Rome, en ook hier terecht kwam in de Dominicus, waar hij uit volle overtuiging zeggen kon: "maar het gebaar, dat hebben de katholieken toch bewaard, dat 'voorbij de woorden', die toch altijd tekort schieten.

Eén beeld van Niek is me sinds mijn studententijd, haast 40 jaar geleden, bijgebleven. Ik heb er vaak aan terug moeten denken, ook als ik hem in later tijd bezig zag of hier zag staan. Hoe hij behalve al die andere dingen die hij deed - oefenen in de liturgie, vol creativiteit - ons meenam in de Schrift, de Psalmen en de Profeten. Ik zie mezelf daar nog zitten in de banken. Stemmen van verbeelding van mensen. Ingebeeld, of nee toch: verbeeld. Stemmen van de hoop, dat God weet het laatste nog niet gezegd is, de kern van alle liturgie die bij voorbaat al viert wat komen kan.

Dan keek Niek, als we zo met die Psalmen bezig waren of met die profetenteksten, in mijn herinnering tussen de woorden door vaak even opzij uit het raam – dat beeld zie ik nog altijd voor me. Dan voelde je hem denken en ook dat er iets gebeurde. Of meer nog: dan zag je dat hij het zag, en geroerd was. Door dat uitzicht van al die verhalen van eeuwen en ook van al die anderen die ons voorgingen in het hooghouden van de hoop. Ik vermoed dat bij menige student - er zijn er veel aanwezig vandaag - de liefde voor wat die verhalen vermogen, daar begon. Niek, inspirerend, zeer betrokken, vroom in de goede zin van het woord.

Het is of dat keer op keer verbeelde uitzicht, dat hooghouden van de hoop, voor Niek een blijvend geloofsthema was. Of moet je zeggen dat dat voor hem de inhoud uitmaken ging van geloven, niet alleen naar boven toe om zo te zeggen, maar ook naar voren. Dat geloven dat Hebr. 11 de grondslag van de hoop noemt. Waarvan de uitkomst niet voor het grijpen ligt - was het maar waar - maar overeind gehouden werd en wordt door die dragers van hoop door de tijd. Waardoor Niek zeggen kon: ik weet niet waar het op uitloopt met de wereld maar ik blijf erop hopen. Of, over zijn eigen leven en eindigheid: geen idee waar het naartoe gaat, maar nieuwsgierig ben ik wel. Hij zei het kort voor zijn sterven nog.

En tenslotte is er in datzelfde Hebr. 11 ook nog dat ene zinnetje: dat van al die mensen van alle tijden toch niemand dat ongeziene Koninkrijk bereiken zal "zonder ons". Een zin die Niek ongetwijfeld ook zelf geraakt heeft, door het verlies van zijn broertje dat stierf net in het jaar van de bevrijding, en veel andere ervaringen in zijn leven meer. Maar ook om al die anderen die door de tijd die gerechtigheid, vrede niet mochten proeven. Hij zei het ontroerd, de laatste keer dat ik bij hem op bezoek was: "ach Juut, ik hier, dit is peanuts, ik die 82 geworden ben! Daarbuiten zijn wel andere dingen aan de hand".

Het is een groots uitzicht in de Schrift, dat uitzicht van de hoop. Dat niet één alleen is aangezegd, maar dat niemand zonder een ander bereiken kan. "Niet zonder ons" zoals Ramses Shaffy zong, lang geleden en bijna Bijbels, ook in dit kerkgebouw (met Kerstmis, ik moest er nog aan denken). Waar ieder die door die hoop of dat verlangen ooit voortgedreven werd dus bij hoort. De kleinsten voorop. En ook die door de nacht zijn gegaan, in alle eeuwen tot vandaag.

De nacht, waarover volgens het verhaal van de Kerstnacht waarin Niek tenslotte ging - hij heeft er lang tegenaan gekeken - een licht op zou zijn gegaan, die heilige nacht werd. Hoopvolle nacht - zou Niek dat nog hebben bedacht? Hij ging het tenslotte vertrouwend tegemoet. En als we straks zingen van de vogel die in de nacht teloorgaat, kunnen we misschien bedenken hoe Niek in de overkant, voorbij de grens, bleef geloven tot het einde toe. Zonder veel woorden, zonder het te weten, altijd met een beetje humor ook, misschien zelfs als het toch weer anders zou blijken te zijn. Dan nog.

Laten we daarvan zingen.

Juut Meijer

We lezen:

-Deuteronomium 34:1-4

-Hebr. 11 (bewerkte versie uit '*Wij zijn de eersten niet!*', Niek Schuman, 1985)